

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 4(35)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Піла В. І., д-р екон. наук, проф., Радзієвський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 9 від 31 жовтня 2012 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 4 (35). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2012. — 236 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2012

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Савченко І. О. Модернізація системи державного управління України в аспекті європейської інтеграції	62
Головатий М. Ф. Політична нація як об'єднуючий феномен української державності в процесі консолідації українського суспільства	5	ЮРИДИЧНІ НАУКИ	66
Бидзюра І. П. Право на отличие и диффузию, или как выжить цивилизациям в условиях глобализации	10	Чернуха Н. М., Рижиков В. С. Щодо сутності професійної діяльності фахівців сфери юриспруденції	66
Дахно І. І. Холодний Яр	14	Комаров В. А. Соціальна справедливість у практиці правового регулювання оплати праці найманих працівників	70
Гольцов А. Г. Сучасна західна макроімперія: особливості геополітики	20	Потоцький М. Ю. Міжнародно-правове регулювання використання інтелектуальної власності у господарській діяльності	76
Дікарев О. І. Стратегемність у політиці: WikiLeaks в контексті національних особливостей дипломатії	27	Алейніков А. В. Правове забезпечення системності в організації і функціонуванні місцевого самоврядування	83
Колісниченко Р. М. Політико-медичні особливості електоральної культури молоді в Україні	34	Дяченко В. С. Розвиток системи державного управління охороною здоров'я: Україна і міжнародно-правовий досвід	88
Юсеф Н. Н. Особливості бізнес-культури міжнародних господарських зв'язків країн Арабського світу	41	Калюжна Н. М. Розвиток національного законодавства у сфері державного управління соціальним захистом в аспекті європейської інтеграції	94
Алоян А. Е. Соціалізація господарських відносин	46	Сюр М. Г. Правові механізми забезпечення соціального розвитку у функціонуванні системи державного управління	100
Гецадзе М. Організаційно-правова структура парламентських органів європейських міжнародних організацій	52	Тихоненко Н. М. Правове регулювання процесу приватизації як фактор розвитку системи управління державним майном в Україні	106
Мороз М. І. Державна політика охорони здоров'я в Україні та основні засади її практичної реалізації	58		

Фань Чжожань

Правове забезпечення інформаційної безпеки в системі сучасної міжнародної співпраці 110

Олішевський А. С.

Теоретико-методологічні та правові засади формування кадрової політики служби цивільного захисту 116

Подоляка С. А.

Адміністративні процедури у прокурорській діяльності щодо представництва інтересів особи або держави в суді 124

Соколов О. А.

Правові аспекти визначення суб'єктів адміністративних правопорушень у бюджетній сфері 130

Щокін Р. Г.

Інтелектуальна власність у господарській системі розвитку України 137

Подоляка С. А.

Участь прокурора у цивільних справах 142

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 148**Магеррамзаде Алібала Саттар огли**

Поняття стійкості фінансово-економічної системи і фундаментальних чинників фінансових світових потрясінь 148

Баєв В. В.

Використання інформаційних технологій в менеджменті якості туристичного підприємства 155

Мехметі І.

Основні механізми та інструменти державного регулювання сільського господарства в розвинених країнах 160

Попадюк Т. С.

Регулювання робочого часу працівників як спосіб нематеріальної мотивації 168

Мустафа Рагмі

Роль інформаційного продукту в системі ринкових відносин 174

Суховей-Хамм Ю. О.

Теоретичні підходи до трактування поняття інновацій у сучасній науковій літературі 180

Тарканій О. М.

Об'єкти контрольної діяльності в системі управління сучасним підприємством 185

Тищик С. М.

Шляхи входження України у світове інформаційне середовище інноваційно-інвестиційної діяльності 189

Чеку Орхан

Визначення поняття “транснаціональні корпорації” 195

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ 200**Шконда В. В., Кальянов А. В.**

Форми, методи та шляхи підвищення ефективності підготовки докторантів філософії (PhD) 200

Бистрова Ю. О.

Проблема професійно-трудової соціалізації осіб з вадами інтелектуального розвитку 209

Кот А. Є.

Методичні підходи до оцінки передумов і факторів формування та розвитку трудового менталітету управлінського персоналу 215

Романова Ю. В.

Професійно важливі якості як сутнісна складова кар'єрного потенціалу психолога 221

Хамм О.

Кредитно-варіантна технологія креативного навчання в умовах університетської освіти 228

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 233

СТРАТЕГЕМНІСТЬ У ПОЛІТИЦІ: WikiLeaks в КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДИПЛОМАТІЇ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 4(35), с. 27–33

Проблематика дипломатичної стратегемності “інформаційних операцій” та їх роль як в регулюванні міжнародного життя, так і в загостренні міжнародних відносин стає актуальною. Пропонується аналіз на основі концептів Т. В. Зонової “глобалізація ante litteram” та “дипломатії примітивної торгівлі” політичного антрополога Салінза. Це особливо актуально в контексті дискурсу про новий етап розвитку дипломатії у формі “гуманітарних інтервенцій”. Гіпотезою дослідження виступає припущення можливості існування факторів випередження практикою міжнародного життя теоретичної визначеності аналітиків. Такі обставини створюють певні наслідки у формі маніпулювання інформацією, використання дипломатичних та інформаційних стратегем з метою пропаганди певних ідей, а також дослідження реакції міжнародної спільноти на певні прогнозовані рішення.

З огляду на складність необхідності розмежування понять “дипломатія” та “дипломатична служба”, звернемося до досвіду опису процесу розвитку теорії дипломатії російської дослідниці Т. В. Зонової, яка, спираючись на компаративний і системний аналіз, розробила модель сучасної дипломатії як динамічної в історії суспільства категорії, розвиток якої обумовлений процесами виникнення держав нового типу. Зонова характеризує дипломатичну систему як глобалізацію ante litteram, і як таку, яка започаткувалася в певний час (епоха Відродження) і в певному місці (держави Апеннінського півострова), а з часом поширилася на весь світ. Зазначене дає можливість пояснити часовий розрив, який утворився між виникненням професійної дипломатії і появою сучасної моделі дипломатичної служби й дав змогу прогнозувати майбутній вектор розвитку дипломатичної служби і коло світових проблем, якими будуть займатися дипломати. Аналізуючи існуючі тенденції у дипломатії, дослідниця прогнозує зростання її ролі в забезпеченні розвитку суспільства через організацію гло-

бального діалогу, в основі якого закладено принципи справедливості й прав людини, толерантності й культури миру. Саме дипломатія є найефективнішим інструментом для встановлення й підтримки життєво важливого діалогу щодо цих проблем людства [1].

Антропологи стверджують, що дипломатія еволюціонує разом з людством. Маршалл Салінз та Елман Сервіс у праці “Еволюція та культура” (1915–1996) створили еволюційну модель як протиставлення неорганічній еволюції (зростання безладу, що переходить в однорідність) [2]. Культурна еволюція, на їхню думку, відзначається збільшенням організації, зростанням концентрації енергії та збільшенням неоднорідності, включає в себе як прогрес, так і кризу — адаптивну модифікацію та відхилення. Ці два аспекти Салінз та Сервіс назвали “загальною” та “конкретною” еволюціями. “Загальна еволюція” розглядалася ними як еволюція людської культури загалом, вона характеризувалася ускладненням й однолінійністю, причому культура стрибкоподібним чином змінювалася від однієї форми суспільства до іншої. Для того,

щоб врахувати велику кількість варіантів історичного розвитку, вони ввели поняття “конкретної еволюції” для пояснення якісної реорганізації в конкретних суспільствах за допомогою загальних категорій. Діючи в такий спосіб, вони редукували ідею багатолінійності до конфлікту як різновиду побічних ліній розвитку. Маршалл Салінз у книзі “Економіка кам’яного століття” [3], заперечуючи можливість єдиної лінії загальної еволюції, розглядає кореляцію між параметрами “загальної еволюції” — “перехід від менш високих до вищих рівнів трансформації енергії” і “від меншої до більшої загальної адаптивності”. У цьому контексті далеко не ясно, чи є сучасні складні індустріальні системи краще пристосованими до природного довкілля порівняно з системами простих мисливців-збирачів, оскільки перші здійснюють своє відтворення насамперед саме за рахунок власного обмеження. У розділі “Мінова вартість і дипломатія примітивної торгівлі” М. Салінз відзначає, що й стародавній світ стояв перед вибором сценаріїв конфлікту: компромісу (шляхом домовленості з приводу використання спільних природних ресурсів) чи війни за них.

На нашу думку, вибір між дипломатією і воєнним сценарієм розвитку подій міжнародного життя і нині розділяє лише тонка грань. Проте раніше передбачали, що в разі застосування сили, конфлікт, що розпочався як розбіжність з приводу конкретних вимог, легко може перерости в руйнівне протистояння. Війна, швидше за все, лише посилить образи й ненависть, які її початково спровокували. А повоєнні домовленості — якщо тільки одна зі сторін не буде розгромлена і підпорядкована повністю — виявляться ненадійними. Збройне вторгнення США в Ірак у 2003 р., повітряні нальоти на Лівію 2011 р. стали проявом фундаментального зрушення в системі міжнародних відносин: загроза силою і її реальне застосування перестали розглядатися, особливо в США, як “крайній засіб”, “гуманітарна інтервенція”, дипломатична практика.

При встановленні дружніх відносин з чужоземцями виникає торгове товариство або

торгова спорідненість і, що особливо істотно, досягається це засобами самого обміну. Економічні відносини виступають також як дипломатичний маневр. У такому контексті міжгруповий обмін слугує не тільки “моральною метою” встановлення дружби, а й запобігання ворожнечі.

Про актуальність такого підходу стверджують італійський дослідник Джованні Маджі [4] та Х. Канройсер [5] з Пенсільванського університету. Дж. Маджі наголошує на необхідності дотримуватися правил “дипломатії примітивної торгівлі”. Проаналізувавши тенденції у торгових договорах СОТ, він також дійшов висновку про необхідність як “моральної мети”, так і усталених правил гри у вигляді дипломатії, можливості кооперативних ігор і неприпустимості ігор з “нульовим” результатом. Х. Канройсер узагальнив результати десятирічного дослідження конфліктів та нестандартних подій. Він доводить, що конструювання вибору людини залежить від освіти та культури. Культура передбачення є даром перебування в ритмі з природою. Ще чотириста років тому люди, безумовно, мали сильні переваги у вигляді розвиненого інтуїтивного передбачення порівняно із сучасним обмеженим рівнем освіти. Хоча цей дар був не систематизований, але він був налаштований на довготривале виживання разом з довкіллям. Х. Канройсер мотивує свій концепт низкою фактів міжнародного життя: 1) рівень економічних збитків у результаті катастроф зростає; 2) різні аварії і події мають багато спільних ознак, а саме: відсутність певних правил гри і стандартів у розробці заходів, які могли б зменшити ризики подій і наслідки стихійних лих; відсутність страхового покриття; недостатній рівень розуміння зростаючого взаємозв’язку і взаємозалежності у світі, тобто дипломатії. Ми поділяємо точку зору Х. Канройсера про необхідність певного самообмеження та здорового глузду. Проте не завжди ці якості були пріоритетними. Про що свідчить історія конфліктів соціуму.

Китайські дипломати мали значний історичний досвід у застосуванні маніпуляції у різних сферах суспільного життя. Мані-

пулятивний підхід там був досить органічно включений в мистецтво таємного управління противником. Цю практику описав Сунь Цзи — найманий полководець князя Хо Люю в царстві У. Він створив трактат, присвячений військовій стратегії та політиці. Сунь Цзи вчив перемагати небезпеку ще до того моменту, як вона сформується. Такі стратегічні плани в сучасній науці називають “стратегемами”. Необхідність розробити стратегічний план, який дав би можливість за допомогою прихованих дій, не вступаючи у відкрите протистояння перемагати супротивника, взяли на озброєння політики і дипломати.

Учений з російської академії МЗС РФ В. І. Попов [6], досліджуючи теоретичні засади та практичні боки діяльності дипломатії, зазначає, що межа, яка відокремлює сучасну дипломатію від традиційної, була обумовлена подіями Першої світової війни та їх наслідками. Серед найвагоміших знакових подій називають проголошення тодішнім президентом США В. Вільсоном “14 пунктів” так званої “відкритої дипломатії” й “економічної рівності” держав, а також відміну Радянською Росією кабальних договорів і “таємної дипломатії”. “Стара дипломатія” була значною мірою елітарною діяльністю, тобто такою, у якій всі проблеми вирішувалися монархом чи його двором (“короля створює його оточення”, у тому числі дипломати).

Дипломатія будується на довірі, прикладом якої можна вважати факт наведений у мемуарах А. Ф. Добриніна — посла СРСР у США при шести президентах у 1962–1986 рр. Добринін пише, що в період підготовки візиту Ніксона в СРСР виникла унікальна ситуація в його дипломатичній практиці, коли помічник президента (Г. Кіссинджер) таємно інформує іноземного посла про те, що знав і чого не знав держсекретар (Б. Роджерс) з листування президента США (Ніксона) з керівниками іншої держави [7, 234]. Пізніше Добриніна було під’єднано до спеціальної закритої урядової мережі з Кіссинджером.

Проте високий рівень дипломатії Генрі Кіссинджера та Добриніна не допомогли їхнім “королям”, враховуючи їх орієнтацію на логіку боротьби за світове лідерство. За-

хоплення таємною дипломатією призвело адміністрацію США до відомого скандалу зі зловживання таємними прослуховуваннями політичних опонентів, названого “Уотергейтом”, та руйнування кар’єри президента Річарда Ніксона. СРСР не витримав тиску зовні та витратності мілітаризованої економіки в умовах відсутності адекватного менеджменту.

Тобто в дипломатії існує ще один “розрив”. Свого часу напередодні Першої світової війни італійський дипломат Даніель Варе дав визначення такій проблемі. Це — розбіжність між можливостями дипломатичної служби та бажанням керівництва досягти позиції гегемона. У дипломатів така обставина викликає іронічну посмішку, а у політиків — скандал [8]. Г. Кіссинджер, як прихильник тонкої дипломатії, захоплюється стратегіями китайської дипломатії. У його новій книзі “Про Китай” він цитує Сунь Цзи, який вважав, що битву можна виграти до її початку. Далі згадується, як ця теорія була використана його послідовниками. А саме, полководець Чжуге Лян, який у III ст. змусив ворожу армію відступити. Він відкрив ворота міста, а сам піднявся на фортечну вежу. Це виглядало як пастка і відлякало противника. Прикладом є також імператор Цяньлун, який у 1793–1794 рр. зміг протидіяти зусиллям британського посла лорда Джорджа Макартні завдяки особливо приязній гостинності. Коли Макартні не вдалося досягти своєї мети, він покинув двір із листом від імператора на шовковій оббивці стільця. Г. Кіссинджер згадує як Мао Цзедун приймав радянського лідера Микиту Хрущова біля басейну і прямо в ньому. Таким чином змусивши радянського керівника вести переговори у воді [9].

Чжао Хунвей — сучасний фахівець з політики КНР — вважає, що нині Китай не відмовився від принципу суперпланування (стратегемності) “єдиноначальності”. На відміну від “імперій” Китай не піде на те, щоб втручатися у внутрішні справи країн, наприклад, ініціювати повалення режимів. Правилom китайської дипломатії, її етикетом стала “щедра підтримка”, яку Пекін надає своїм сусідам по регіону. Таку зовнішню політику

можна назвати “дипломатією етикету”. Підтримка сусідніх держав носить характер “дипломатії старшого брата”. Створений у КНР синтез традиційної дипломатії балансу сил з дипломатією данини визначає специфіку китайської зовнішньої політики. Чжао Хунвей вважає, що модель поєднання дипломатії балансу сил і дипломатії данини у зовнішньополітичному курсі Китаю використовувалася і в період правління Мао Цзедун, Ден Сяопін, Цзян Цземінь і Ху Цзіньтао [10]. Нині її використовують і сучасні імперії у вигляді “керованого хаосу”, “гуманітарних інтервенцій”, інформаційних витоків.

Принагідно відзначимо, що нині стратегіми використовують і сучасні Західні імперії у вигляді “керованого хаосу” й інформаційних витоків. Мова йде про той факт, що по аналогії зі справою “Уотергейт” відбувається “Кейблгейт” — телеграмний скандал, який зачепив інтереси багатьох політиків і дещо підірвав довіру до дипломатії та дипломатів. В ніч на 29 листопада 2010 р. сайт WikiLeaks, а також такі впливові ЗМІ, як El País, Le Monde, Der Spiegel, The Guardian, The New York Times, журнал “Русский репортер”, почали публікацію секретних депеш американських дипломатів, отриманих із закритої бази даних SIPRNet. Так розпочався один із скандалів десятиліття.

Найбільшою сенсацією WikiLeaks стала публікація дипломатичних депеш Департаменту США (250 тис. депеш) у 2010 р. З них 100 тис. депеш WikiLeaks передав газетарам вищезгаданих видань, які прокоментували ці дані. Таким чином WikiLeaks, надавши допуск до оригінальних матеріалів Інтернет-спільноті, ще й забезпечив провідним ЗМІ аналіз депеш за 1966–2010 рр. про діяльність практично всіх американських посольств. Зміст депеш включає інформацію посольств про: події в країнах СНД та ближньому зарубіжжі; відносини НАТО з країнами Балтії, військові операції США в Косово, Афганістані, Іраку (400 тис. документів); проблеми економіки, фінансів, енергетики (захист американських платіжних карток, ENI – Газпром); політика (оцінка якостей світових лідерів, непоширення ядерних технологій, тероризм).

Самі собою матеріали витоку не мали грифу “надзвичайно секретно” (тобто не стосувалися діяльності спецслужб, спецоперацій та дипломатії перших осіб), не містили невідомої інформації для загалу світової спільноти, а тим більше для аналітиків. Викликом для політиків, які приймають рішення, дипломатичної еліти стала сама можливість втручання в їхні справи простих людей з вулиці (із Мережі) та широкого розголосу всього цинізму та пліткового характеру повсякденної міжнародної рутини та політичного процесу. А ЗМІ забезпечило ще незалежну експертизу доцільності та ефективності певних рішень, що виявило особисту зацікавленість політиків. Проте адміністрація США не спростувала опублікованого та розкритого, не відмовилася від своїх співробітників і не пред’явила звинувачень у наклепі. Їх представники говорили лише про заподіяння шкоди національній безпеці.

У травні 2010 р. за підозрою в причетності до передачі матеріалів WikiLeaks було заарештовано шифрувальника ЗС США Бредлі Меннінга. Меннінг у листуванні із товаришем згадав про те, що на диску CD-RW із надписом “Леді Гага” гігабайтами виносив документи з військової бази з метою інформування суспільства про факти задокументованих та засекречених порушень. Товариш, у свою чергу, проінформував про це відповідні органи.

Тим часом у США Пентагон створив спеціальний відділ протидії WikiLeaks, в ЦРУ було організовано аналогічну структуру з символічною абревіатурою WTF (WikiLeaks Task Force). WikiLeaks швидко відчув помсту за публікації: сайт WikiLeaks було DDoS-атаковано; платіжні системи Moneybookers, PayPal, Visa та MasterCard відмовились приймати фінансові перекази для WikiLeaks; швейцарський банк Postfinance та Bank of America не обслуговували її рахунки; в Австралії було закрито “на реконструкцію” поштове відділення, яке приймало “конвертовані” пожертвування WikiLeaks. Спроби непослуху були придушені. Так, ісландська платіжна компанія Datacell за послуги, надані WikiLeaks, була відключена від платіжної

системи. Тоді ж компанія Amazon відмовила WikiLeaks в хостингу, а EveryDNS позбавила доменного найменування. Паралельно йшла боротьба засобами PR та HR: консервативні політики США вимагали внесення WikiLeaks до “чорного” списку терористичних організацій; переслідування її прибічників; фізичного знищення Джуліана Ассанжа [11, 33]. Шведська прокуратура знову відкрила вже раніше закриту справу про насилля. Ассанжа було затримано у Великобританії, проте адвокати домоглися звільнення під заставу і йому пізніше було надано юридичний захист у посольстві Еквадору.

Така жорстка реакція владних інститутів викликала відповідну реакцію незалежних суб’єктів інформаційної сфери соціуму. Журналісти, блогери, правозахисники, хакери перейшли в контрнаступ доступними їм засобами. Журналісти почали захист під слоганом “Нині вони прийшли по WikiLeaks, завтра прийдуть за тобою”. Правозахисники вдалися до судового захисту WikiLeaks. Спеціальну заяву на захист WikiLeaks зробив офіс ООН із питань свободи слова. У мережі “Інтернет-громадян” протест досяг глобального масштабу і виявляється в різних формах.

Аналіз показує, що WikiLeaks, що виникла як маловідома служба, досягла свого максимуму в 3 % інформаційного простору в листопаді-грудні 2010 р., потім стабілізувалася на рівні 0,5 % та ввійшла у наше життя як один з перших вісників відкритого інформаційного суспільства [12]. Служба WikiLeaks стала вагомим базисом для проведення подібних інформаційних операцій. Інформаційна операція завжди має два основних аспекти: технологічний та ідеологічний. Складається враження, що у випадку з проектом WikiLeaks суспільство має справу з технологічною сферою (середовищем) для реалізації ідеологічних аспектів інформаційних операцій, спрямованих на населення в контексті нестабільних політичних ситуацій, дезорієнтації населення і здійснення паніки. Задекларована мета на початковому етапі розробки й реалізації проекту WikiLeaks була досягнута. Опубліковані на порталі WikiLeaks секретні матеріали заволоділи увагою світової спіль-

ноти. З появою portalу WikiLeaks вплив Інтернет-простору зріс. Результатом є як позитивні надбання, так і негативний потенціал можливих наслідків. З одного боку, пройдено шлях в напрямі контролю діяльності політиків, силових структур, фінансових діячів з боку суспільства. Проте нині є певний рівень передчуття того, що за витоком WikiLeaks чи подібних веб-ресурсів може з’явитися послідовність аналогічних правдоподібних, але вже цілеспрямовано сфабрикованих потоків.

Російський аналітик Олександр Баунов у своїй праці “WikiLeaks: Дипломатія с чорного ходу” зазначає, що найнеприємнішим для американців був витік прямих та грубуватих висловлювань про іноземних лідерів. Там немає особливого криміналу, проте ситуація неприємна: це якби у кімнату нечутно ввійшов ваш знайомий саме тоді, коли ви відверто обговорюєте його з друзями [13]. О. Баунов сам був дипломатом, тому його висловлювання є коректними. Справжня картина можливостей інформаційних витоків особливо гостро проявилася в період подій у Єгипті, а особливо в Тунісі, де дві опубліковані депеші спрацювали детонатором вибухової хвилі протесту проти уряду.

Проте ні в каблограх про війну на Кавказі 2008 р., ні у характеристиці особливостей лідерів, ні в самому процесі викидів WikiLeaks не видно турботи про особистість, індивідуальність, людяність. Це свідчить про те, що національні інтереси нині переважають над загальнолюдськими.

Цивілізовані підходи до безпеки напрацьовані в ООН. У документах ООН (1994 р.) сформовано соціальну сутність безпеки людини. Там говориться, що це не просто безпека країни, це безпека народу; це не просто безпека, досягнута в результаті володіння зброєю, це безпека, досягнута в результаті розвитку. Дослідники проблем безпеки О. Ш. Вікторов [14] та В. Н. Кузнецов [15] розвиваючи концепцію, напрацьовану в ООН, дійшли спільної думки, що важливим принципом лишається солідарність та транспарентність. Мова йде про практичне втілення конкретної гуманності, співчуття.

Усе викладене дає підстави зробити попередні висновки:

- Фактичним ефектом від дипломатичного дискурсу є зіткнення між собою двох векторів принципових засад зовнішньої політики — ідеалізму в постановці проблем і прагматизму в оцінках можливих наслідків для національної безпеки.

- Збройне вторгнення США в Ірак у 2003 р., події в Афганістані, повітряні нальоти на Лівію 2011 р. стали проявом фундаментального зрушення в системі міжнародних відносин: загроза силою і її реальне застосування вже не розглядаються, особливо в США, як “крайній засіб” і отримали вимір “гуманітарної інтервенції”.

- У тлумаченнях подій “гуманітарної інтервенції” за межами США, якщо розглядати її у контексті теми цього дослідження, домінує критика дипломатії США. Її практика розглядається як спроба послабити головних суперників, не доводячи ситуацію до крайнощів, тобто до збройного конфлікту, проте допущення можливості останнього із слабкішими супротивниками.

- На дипломатію Китаю значно вплинула практика, описана в джерелах періоду Сунь Цзи, який вчив перемагати небезпеку ще до того моменту, як вона сформується. Такі стратегічні плани в сучасній науці називають “суперплануванням” чи “стратегемами”. Розробляється стратегічний план, який дозволяє за допомогою прихованих дій не вступати у відкрите протистояння, щоб перемогти супротивника. Нині сучасні західні імперії використовують стратегію у вигляді “керованого хаосу”, “гуманітарної інтервенції”, інформаційних операцій.

- Під поняттям “інформаційна операція” маємо на увазі стратегію, сплановану психологічну дію, спрямовану на ворожу, дружню чи нейтральну аудиторію засобами впливу на установки та поведінку з метою досягнення політичних чи військових переваг. Під цю категорію підпадає проект WikiLeaks.

- WikiLeaks забезпечив першу спробу інформаційного обмеження інституційної сутності держави з одночасним розширенням інформаційної складової суспільства.

- Світова спільнота наблизилась до побудови якісно нового інформаційного простору, інформаційних відносин, коли кордони “секретності”, “конфіденційності” інформації істотно звужуються. Однак при цьому необхідно враховувати, що “перерозподіл” інформації в суспільстві на певному етапі може стати болючим процесом. Події в Тунісі, Єгипті, Ємені, Судані підтверджують цю тезу.

- Проект WikiLeaks, без сумніву, виступив базисом для проведення підготовлених і послідовно реалізованих інформаційних операцій в глобальному масштабі із завданням “високоточних ударів”.

- Структура загальної теорії безпеки має забезпечити єдність теорій гуманітарної, природної і техногенної безпеки; взаємозв'язок особистої, суспільної, державної, національної, регіональної і глобальної безпеки.



Література

1. Зонova Т. В. Современная модель дипломатии: истоки становления и перспективы развития. — М.: Рос. полит. энцикл. (РОССПЭН), 2003. — 336 с.
2. Sahlin M. Economic Antropology and Antropological economics // Social Science Information. — 1969. — № 8 (5). — P. 13–33.
3. Sahlin M. Stone Age Economics. — London: Tavistock Publications Ltd. Tavistock, 1974. — 348 p.
4. Giovanni Maggi. A Political-Economy Theory of Trade Agreements / Giovanni Maggi, Andrés Rodr Águez-Clare // American Economic Review, American Economic Association, 2007. — Vol. 97(4). — P. 1374–1406.
5. Kunreuther H. Risk Analysis and Risk Management in an Uncertain World // Risk analysis. — 2002. — Vol. 22. — № 4. — P. 655–664.
6. Попов В. И. Современная дипломатия. Теория и практика. Дипломатия — наука и искусство. — 2-е изд., доп. — М.: Междунар. отношения, 2000. — 384 с.
7. Добрынин А. Ф. Сугубо доверительно. Посол в Вашингтоне при шести президентах США (1962–1986 гг.) / Анатолий Добрынин. — 2-е изд. — М.: Междунар. отношения, 2008. — 712 с.
8. Daniele Vare. Der Lachende Diplomat. — Hamburg: MCMII. Paul Zsornay Verlag. — 519 s.
9. Kissinger H. On China / Henry Kissinger. — Penguin Press, 2011. — 608 p.
10. Чжао Хунвэй. Китайская дипломатия в контексте процессов взаимовлияния и соперничества в Восточной Азии “Китайская дипломатия в контексте процессов взаимовлияния и соперничества в Восточной

Азии” // Аналит. записки. Науч.-координац. совет по междунар. исследованиям МГИМО (У) МИД России. — Вып. 1(21). — Янв. — 2007. — М.: МГИМО — Университет, 2007.

11. Горбатько Н. WikiLeaks: разоблачения, изменившие мир. — М.: Эксмо, 2011. — 208 с.

12. WikiLeaks: кризис дипломатии. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://pkr.at.ua/news/wikileaks_krizis_diplomatii/ 2010-11-30-48

13. Баунов А. WIKILEAKS: Дипломатия с черного хода. М.: Эксмо, 2011. — 370 с.

14. Викторов А. Ш. Введение в социологию безопасности. — М.: “Канон” РООИ “Реабилитация”, 2008. — 568 с.

15. Кузнецов В. Н. Социология безопасности. — М.: Книжный дом Университет. Серия: 20 лет социологическому факультету МГУ, 2009. — 422 с.

Стандартним підходом є погляд на дипломатію як інструмент міжнародно-правового регулювання і профілактики загострень міжнародних відносин. Нині актуальним став дискурс про новий етап розвитку дипломатії у формі “гуманітарних інтервенцій” та “інформаційних операцій”. Існують фактори випередження теорії міжнародних відносин. Практикою міжнародного життя використовуються дипломатичні стратегії з метою пропаганди певних ідей, а також інформаційні операції для дослідження реакції міжнародного співтовариства на певні прогнозовані рішення.

Стандартным подходом является взгляд на дипломатию как инструмент международно-правового регулирования и профилактики обострений международных отношений. Сейчас актуальным стал дискурс о новом этапе развития дипломатии в форме “гуманитарных интервенций” и “информационных операций”. Существуют факторы опережения теории международных отношений. В практике международной жизни используются дипломатические стратегемы с целью пропаганды определенных идей, а также информационные операции для исследования реакции международного сообщества на определенные прогнозируемые решения.

The standard approach is to look at diplomacy as a tool of international regulation and prevention of exacerbations of international relations. Now is popular the discourse on the new phase of diplomacy in the form of “humanitarian intervention” and “information operations”. There are factors advance the practice of international life over theory IR. Often are used diplomatic stratagems to promote certain ideas and information operations for study the response of the international community in determining the expected solutions.

Надійшла 16 жовтня 2012 р.